

Јелица З. Божовић²¹

Универзитет у Приштини – Косовска Митровица, Природно-математички факултет

Еуген Ш. Љајко²²

Универзитет у Приштини – Косовска Митровица, Природно-математички факултет

СТАВОВИ ПРОФЕСОРА И СТУДЕНАТА О Е-УЧЕЊУ НА УНИВЕРЗИТЕТУ У ПРИШТИНИ

Сажетак: Новонастала ситуација узрокована пандемијом вируса корона (COVID-19), у марту месецу 2020. године, готово је присилила све образовне установе у Републици Србији на прелазак са модела непосредне наставе на модел наставе на даљину. Од тог тренутка долази до знатног повећања примене платформи за електронско учење. Ова ситуација поставила је посебне изазове, како за наставни кадар, тако и за студенте. Зато је циљ овог рада анализа података који се односе на заступљеност платформи за е-учење у настави на Универзитету у Приштини током школске 2020/21. године и зимског семестра школске 2021/22. Поред тога, у раду су упоређени и ставови и мишљења наставног кадра и студената о овом моделу наставе. За потребе истраживања креирана су два засебна упитника, која су спроведена међу наставним кадром и међу студентима Универзитета у Приштини након завршеног зимског семестра 2021/22.

Кључне речи: пандемија COVID-19, е-учење, настава на даљину, студенти, Универзитет у Приштини.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

У последњих двадесет година информационо-комуникационе технологије постале су саставни део свих сегмента људских живота, па тако и самог процеса учења и образовања. Иако су дуго присутне у самом систему образовања значај њихове употребе долази до изражаја тек недавно. Услед пандемије вируса корона (Covid-19) једини начин да образовни систем не трпи последице прекида наставног процеса био је управо употреба ИКТ-а у образовне сврхе.

Крајем марта месеца 2020. године све образовне институције у Републици Србији биле су принуђене да са модела непосредне наставе пређу на модел наставе на даљину. Са овим изазовима суочио се и

²¹jelicabozovic94@gmail.com

²²eugen.ljajko@pr.ac.rs

Универзитет у Приштини. У наставку рада биће речи управо о искуствима наставног особља и студената овог Универзитета везаним за онлајн наставу као и о њиховим ставовима о е-учењу.

2. МЕТОД РАДА

За потребе истраживања креирана су два засебна упитника, која су спроведена међу наставницима и студентима. Упитници су се састојали из три дела. Први део упитника садржао је питања која су се односила на опште податке о испитаницима. Други део упитника односио се на начин организације и заступљеност е-наставе током школске 2020/21. године и зимског семестра школске 2021/22. Трећи део упитника садржао је тврдње које су се односиле на ставове испитаника о овом моделу наставе, као и његовим предностима и манама. Тврдње су измерене на петостепеној скали Ликертовог типа са понуђеним вредностима: 1 – Уопште се не слажем до 5 – Слажем се у потпуности. Прикупљање података реализовано је након завршеног зимског семестра школске 2021/22, а упитницу су дистрибуирани електронским путем. Узорак истраживања чинило је 137 испитаника, од чега 52 наставника (37,96 %) и 85 студената (62,04 %).

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

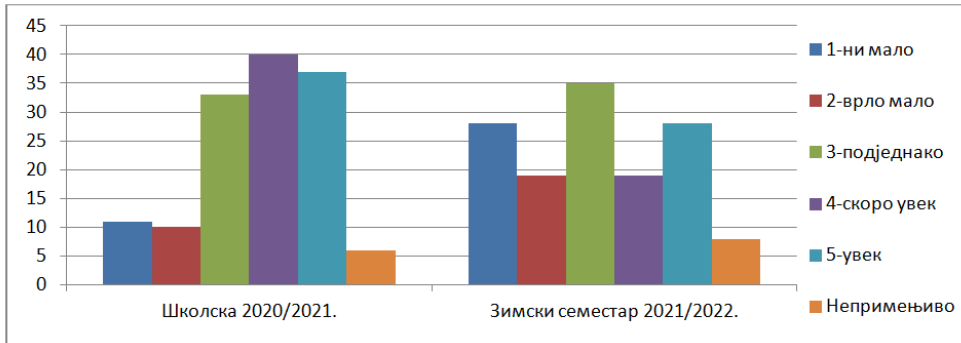
Упитник за наставнике попунило је по 26 (50 %) испитаника женског и мушког пола. Доминантна старост испитаника је између 25 и 44 године. Упитник су попунили наставници и сарадници са четири факултета Универзитет у Приштини: Природно-математички факултет (55,8 %), Филозофски факултет (26,9 %), Учитељски факултет (11,5 %) и Факултет техничких наука (5,8 %). Међу испитаницима највише је било ванредних професора (28,8 %), а најмање сарадника у настави (3,8 %).

У упитнику за студенте полну структуру у узорку чинило је 66 (77,6 %) испитаника женског и 19 (22,4 %) мушког пола. Старосну структуру испитаника можемо поделити у три групе: од 18 до 24 година старости (57,6 %), 25-34 године (40 %) и 35 и више година (2,4 %). У истраживању су учествовали студенти са осам од укупно десет факултета Универзитета у Приштини: Природно-математички факултет (37,6 %), Факултет техничких наука (15,3 %), Учитељски факултет (14,1 %), Филозофски факултет (10,6 %), Медицински факултет (9,4 %), Економски факултет (8,2 %), Правни факултет (2,4 %) и Факултет за спорт и физичко васпитање (2,4 %).

У односу на постављене циљеве истраживања резултати су подељени у две групе: Организација, примена и заступљеност е-учења у настави на Универзитету у Приштини, где је посматран укупан узорак испитаника, и Ставови и мишљења професора и студената о е-учењу.

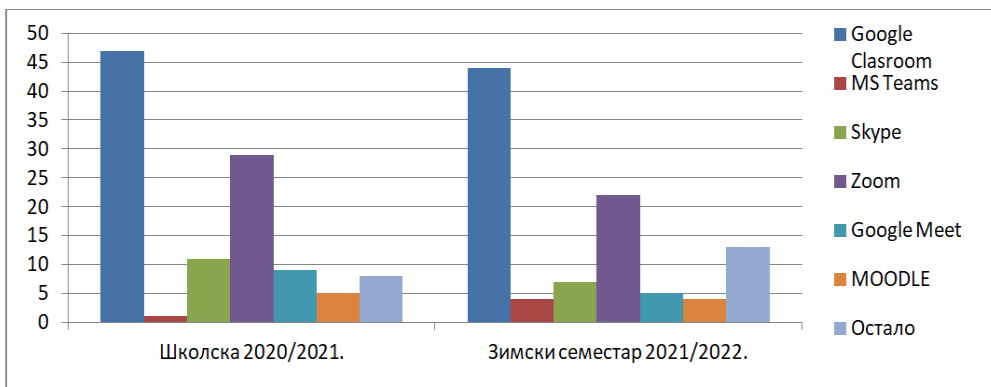
3.1. Организација, примена и заступљеност е-учења у настави на Универзитету у Приштини

Графикон 1. Заступљеност е-учења

Резултати истраживања показују да је заступљеност е-учења на Универзитету у Приштини у зимском семестру школске 2021/2022. године била нешто мања у односу на школску 2021/2022. (Графикон 1). У погледу организације и примене е-учења добијени резултати показују да највећи број Факултета Универзитета у Приштини, у оба посматрана периода, у односу на понуђене платформе користи Google Classroom и Zoom платформу, док су остале, попут MS Teams, Google Meet, Skype и других, значајно мање заступљене (Графикон 2).

Графикон 2. Заступљеност платформи за е-учење

Табела 1. Организација онлајн наставе

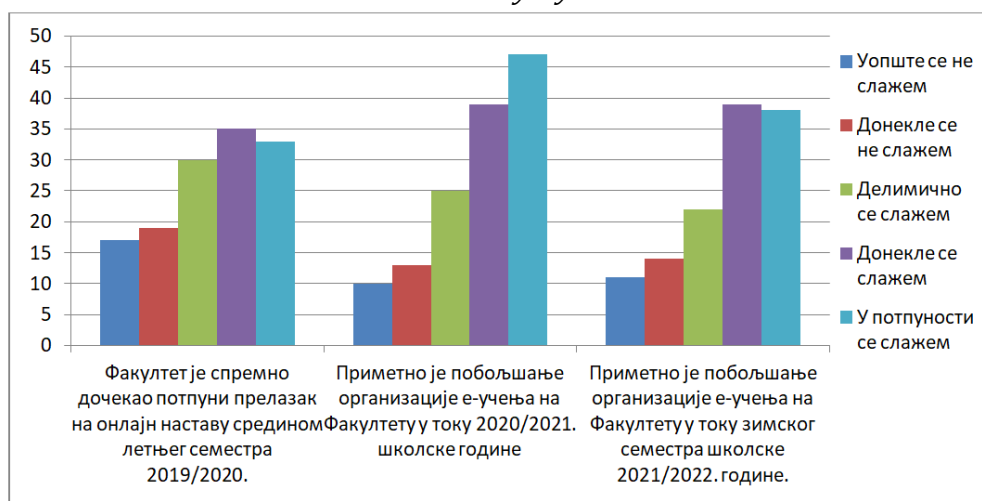
	Консултације	Онлајн колоквијуми	Додатни задаци
Да, из већине предмета	46,71 %	6,57 %	35,76 %
Да, из неких предмета	34,31 %	28,47 %	43,07 %
Не	18,98 %	64,96 %	21,17 %

Онлајн консултације изводе се из већине предмета 46, 71 %, за разлику од онлајн колоквијума који се у 64,96 % случајева не изводе. Е-платформе за извршавање додатних/домаћих задатака из неких предмета користи 43,07 % испитаника, док их не користи 21,17 % (Табела 1). Е-настава се у 75,91 % случајева одвијала по унапред утврђеном распореду. Сви наведени резултати односе се на укупан узорак од 137 испитаника.

На питање да ли су пре ситуације са вирусом корона имали искуства са организацијом е-наставе 80,77 % наставника и сарадника је одговорило одрично. Сматрају да је факултет обезбедио одговарајућу обуку наставног особља за припрему, организацију и извођење е-наставе (55,77 %) , као и одговарајуће софтвере за примену е-наставе (69,23 %).

3.2. Ставови и мишљења професора и студената о е-учењу

Графикон 3. Ставови наставника/сарадника и студената о побољшању е-учења

Табела 2. Ставови наставника/сарадника о е-учењу

Тврдње	Не слажем се	Делимично	Слажем се
Лакше ми је да организујем и изводим наставу употребом ИКТ.	38,46 %	30,77 %	30,77 %
Е-настава без непосредне интеракције учесника је губљење времена.	25 %	34,62 %	40,38 %
Е-настава је погодно решење у време пандемије и сличних ситуација.	5,77 %	7,69 %	86,54 %
Током е-наставе успевам да пређем више градива.	34,61 %	34,61 %	30,78 %
Мислим да су наши студенти задовољни организацијом и извођењем е-наставе.	17,31 %	32,69%	50 %

Е-настава би у потпуности требала да замени непосредну наставу.	88,47 %	9,61 %	1,92 %
Е-настава доприноси рационалнијем коришћењу времена и материјалних ресурса.	36,54 %	38,46 %	25 %
У току е-наставе сам приметно/ла неорганизованост и техничке сметње.	38,46 %	40,39 %	21,15 %

Табела 3. Ставови студената о е-учењу

Тврдње	Не слажем се	Делимично	Слажем се
Лакше ми ја да пратим наставу употребом ИКТ.	40 %	29,41 %	30,59 %
Е-настава без непосредне интеракције учесника је губљење времена.	32,94 %	28,24 %	38,82 %
Е-настава је погодна решење у време пандемије и сличних ситуација.	23,52 %	16,47 %	60,01 %
Током е-наставе успевам да пређем више градива.	48,24 %	27,05 %	24,71 %
Задовољан/на сам е-наставом.	36,47 %	27,06 %	36,47 %
Е-настава би у потпуности требала да замени непосредну наставу.	70,59 %	20 %	9,41 %
Е-настава доприноси рационалнијем коришћењу времена и материјалних ресурса.	41,18 %	32,94 %	25,88 %
У току е-наставе сам приметно/ла неорганизованост и техничке сметње.	50,58 %	21,18 %	28,24 %

Истраживање показује да већина испитаника сматра да је Универзитет у Приштини адекватно одговорио на изазов потпуног преласка са модела непосредне наставе на модел е-наставе услед кризе изазваном пандемијом вируса корона у марту 2020. године. Такође, већинско мишљење је да је приметно побољшање организације овог типа наставе у наредном периоду (Графикон 3).

Наставници и сарадници на Универзитету сматрају да е-настава без непосредне итеракције не даје добре резултате (40,38 %), али су сагласни да је она добро решење у време пандемије и сличних ситуација (86,54 %) и сматрају да су студенти задовољни организацијом и извођењем е-наставе. Са друге стране, наставници сматрају да им употреба ИКТ-а не олакшава организацију и извођење наставе и 88,47 % њих се не слаже са тврдњом да би е-настава требала у потпуности да замени непосредну наставу. Са осталим понуђеним тврдњама су углавном делимично сагласни (Табела 2).

Слично мишљењу наставника, и студенти сматрају да је непосредна интеракција учесника у настави битан фактор наставног процеса (38,82 %), али да је свакако модел е-наставе погодан у тренутној ситуацији

(60,01 %). Такође, студенти су у великој мери (70,59 %) сагласни са ставом наставника да е-настава не би требала у потпуности да замени непосредну наставу иако њих 50,58 % сматра да је настава добро организована и да не постоје техничке сметње приликом извођења е-наставе (Табела 3).

Задовољство студената е-наставом на основу посматраног узорка није могуће прецизно проценити (Табела 3), међутим ако их упоредимо са ставовима наставника о задовољству студената е-наставом (Табела 2) видимо да се они ипак битно разликују. Наставници у 50 % случајева сматрају да су студенти задовољни е-наставом, док је тог става само 36,47 % испитаних студената. Уколико у обзир узмемо и одговоре "делимично", разлика је још већа, 82,96 % наспрам 63,53 %.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

На основу резултата овог истраживања може се рећи да је Универзитет у Приштини адекватно одговорио на изазов, такорећи „присилног”, преласка са модела непосредне наставе на модел наставе на даљину. У периоду који је уследио након тога, према мишљењу испитаника, приметни су напори да се побољша организација е-учења. У прилог овоме говори и чињеница да је овај модел наставе у извесној мери наставио да се примењује чак и у периодима када ситуација са вирусом корона то није захтевала.

Као највећи квалитет е-наставе испитаници препознају напор за очување здравља у ситуацијама попут пандемије заразних болести, а као највећу ману наводе изостанак непосредне интеракције између учесника у наставном процесу. С тога не чуди чињеница да су и наставници и студенти традиционално привржени непосредној настави и да се не слажу са тврдњом да би е-настава требала у потпуности да је замени.

У погледу саме организације е-наставе студентима су из већине предмета омогућене онлајн консултације као и извршавање једног дела предиспитних обавеза у виду додатних/домаћих задатака, док одржавање онлајн колоквијума, према добијеним подацима, није у великој мери заступљено. Већински став студената је да је сама е-настава добро организована и да нису приметне сметње за њено извођење, док су наставници по овом питању нешто критичнији.

Један од значајнијих резултата овог истраживања је битна разлика између ставова наставника и студената у погледу задовољства студената е-наставом. Ова разлика у ставовима је значајна смерница за наставнике у циљу даљег планирања и организације е-наставе.

ЛИТЕРАТУРА

Aristovnik Aleksander, Keržić Damijana, Rašvelj Dejan, Tomažević Nina, Umek Lan.
Impacts of the COVID-19 Pandemic on Life of Higher Education Students: A Global Perspective, Sustainability (2020), doi: 10.3390/su12208438.

- Doroslovački R., Šešlija D., Vilotić D., Kovačević I., Kolaković S., Katić V., Konjović G., Gonjović Z. *Anketni proces u funkciji unapređenja nastavnog procesa*, Trendovi razvoja „Digitalizacija visokog obrazovanja“, Kopaonik, 2018.
- Nevena Nikolić, Zoran Milojević. *Trenutno stanje u onlajn nastavi u Srbiji i regionu Izveštaj*, Obrazovno kreativni centar, Bor, 2020.
- Popa Daniela, Repanovici Angela, Lupu Daciana, Norel Mariana, Coman Claudiu. *Using Mixed Methods to Understand Teaching and Learning in COVID 19 Times*, Sustainability (2020), doi: 10.3390/su12208726
- Handel Marion, Bendenlier Glaser-Zikunda, Kammerl Michaela, Barbel Rudolf, Ziegled Albert Kopp, *Do Students have the Means to Learn During the Coronavirus Pandemic? Student Demands for Distance Learning in a Suddenly Digital Landscape*, PsyArXiv (2020), doi:10.31234/osf.io/5ngm9.

ATTITUDES OF PROFESSORS AND STUDENTS ABOUT E-LEARNING AT THE UNIVERSITY OF PRIŠTINA

Abstract: *The new situation caused by the Coronavirus pandemic (COVID-19), in March 2020, forced almost all educational institutions in the Republic of Serbia to switch from the model of direct teaching to the model of distance education. Since then, there has been a significant increase in the use of e-learning platforms. This situation posed special challenges, both for the teaching staff and for the students. Therefore, the aim of this paper is to analyze the data related to the representation of e-learning platforms in teaching at the University of Priština during the school year 2020/21. year and the winter semester of the school year 2021/22. In addition, the paper compares the attitudes and opinions of teachers and students about this model of teaching. For the needs of the research, two separate questionnaires were created, which were conducted among the teaching staff and among the students of the University of Priština after the end of the winter semester 2021/22.*

Key words: *pandemic COVID-19, e-learning, distance learning, students, University of Priština.*